

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΠΙΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑΙ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

78. Ἀνωνόμω.

Φοιτῶσιν, ὦ φιλότῃς, συχνάκις ὡς ἡμᾶς οἱ αὐτόθεν ἐπιστολεῖς· προσορμίζονται δὲ θαμὰ τῇ Προποντίδι καὶ ὀλκᾶδες, αἱ παρ' ὑμῶν ἀποπλεύουσαι· καὶ διαφοιτῶμεν ἐπὶ τε τοὺς δρομεῖς καὶ τοὺς πλωτῆρας καὶ αὐτῶν ἀναπυθανόμεθα· ἄρά γε βραχὺ τι κομίζουσι γράμμα παρὰ σοῦ λαβόντες. Καὶ τὴν μὲν ὑγίειαν καὶ τὴν τύχην τὴν ἀγαθὴν αὐτῆς ἀκούσαντες, ἄγαν ἠδόμεθα· ὅτι μάλιστα δὲ περιαλγοῦμεν, ὡς πάντῃ περιπεφρόνηκας ἡμῶν τε καὶ τῆς φιλίας, ἣν ἀποδεδημηκῶς ἡμῖν ἐπηγγείλω. Καὶ ταῦτα παθόντες, ἐπάνιμεν οἴκαδε σκυθρωποὶ καὶ χαμαὶ κεκυφότες καὶ τῆς τοιαύτης ἀχαριστίας θαυμάζοντες. Καὶ δὴ μὴ κατηγορεῖν οὐ δυνάμεθά σε τὸν αὐτόμολον παρὰ τε φιλίῳ Διὶ καὶ τοῖς αὐτοῦ θιασώταις, τοῖς γε ταῖς εὐνοίαις ὑπερανέχουσιν.

79. Κωνσταντίνω.

Ἦν με κατηγορήκας, ἀπέραντόν τινα ψόγον ἐξηντληκῶς, μηδένα δίδωμι λόγον. Οὔτε γὰρ εἰκός, οἶμαι, ἅ σοι λίαν ἐπαχθῶς μικρολογοῦντι, τὰ μὲν ἐκ παντὸς βίου καὶ ἐξ ἀπαλιῶν αὐτῶν ὀνύχων καὶ μόνον οὐ τῶν σπαργάνων ἠθροισται, τὰ δὲ καὶ σεσυκοφάντηται, τούτοις οὐδὲ ραθυμοῦντα προσανασχέσθαι τὸν νοῦν. Ἦστι γὰρ ἀπανταχόθεν ὑποπτὰ σοι καὶ πέρα που τῆς εὐθείας ὁδοῦ τὰ κατηγορημένα· ἢ γὰρ νῦν ἀμαρτάνεις ἐρῶν, ἢ πρὶν οὐκ ὀρθῶς ἐσιώπας.

80. Κωνσταντίνω.

Πάμπολλα μὲν ἔστι καὶ χαλεπά, ὧν ἐμοὶ κατηγορεῖς, ἥττων εἴτε χρημάτων, εἴτε θυμοῦ γενόμενος. Κάν τούτῳ γέ μοι δοκεῖς, ὡς γε φύσεως ἔχεις, λίαν ἐρραδιουργηκέναι καὶ πολλῇ μηχανῇ πάντοθεν σεαυτῷ θηρεῦσαι καὶ περιάψαι τὰ νικητήρια. Ἄνεκαθεν γὰρ φιλοκατήγορος ὧν καὶ μεμψίμοιρος, τούτῳ αὐτῷ τῷ καὶ πάντας βεβλασφημηκέναι τεθρυλησθαί σοι ¹⁾ τὸν βίον διὰ σεμνότητος ἔχεις καὶ κομπάζεις ἐπὶ τῷδε, καὶ ἡ σπουδὴ σοι καὶ λέγοντι καὶ πράττοντι εἰς τουτονὶ διατείνεται τὸν ἀγῶνα. Καὶ οἶει σέ μὲν πάντως ἐκνικῆσαι τῆς δίκης ἐπιτετευχότα μηδὲν μᾶλλον ἢ ἀποπεπτωκότα, ἐμέ δέ, καὶ μὴ ἀλόντα, πάντως ἠλατῶσθαι, ὅτι γε κατηγόρημαι. Ἄλλ' ὦ τύχης, ²⁾ τῆς ἐμοὶ ποτε βασκαιοσύνης τὸ ἀκόντιον, καὶ σοὶ δὴ χρωμένης μιαρίας ³⁾ ὀργάνω!

Ἐμοὶ μὲν οὖν ἂ βεβίωται καὶ πεπολίτευται ἔλεγχός ἐσιν ἀποχρῶν καὶ τρόπου καὶ γνώμης· σοῦ δὲ τὸ ἦθος ἱκανὰ καὶ ταῦτα πᾶσιν ἐκφαιλίσαι, ὡς οὐ πολλῶν ἔνεκα χρημάτων, οἷα μέθη τῷ θυμῷ παρενεχθέντα, καὶ νόμων ἠφειδηκέναι καὶ παλαιᾶς συνηθείας καὶ γλώττης αὐτῆς.

81. Ἀνδρονίκω.

Τοῖς κρείττοσιν ἴσοι καὶ ὅμοιοι φιλοῦσι δοκεῖν οἱ πολλοί· καὶ ὧν αὐτοὶ φεύγουσι τὰς δίκας, τῶνδε τῶν ἐγκλημάτων σφᾶς ἀναίδην εἰσαγγέλλονται, ὅπως τῇ κοινωνίᾳ τῆς αἰτίας συγκαλύπτειν ἔχοιεν καὶ συγκρύπτειν τὴν βδελυρίαν τὴν αὐτῶν.

¹⁾ «βεβλασφημηκέναι καὶ τεθρυλησθαι»

²⁾ «Ἄλλὰ τύχης».

³⁾ «μιαρίας»

Μῶν αὐτὸ τοῦτο καὶ Ἀνδρονίκῳ τῷ ἡμετέρῳ κατηγορῶ μὴ δια-
πεπόνηται; εἰςδεῖκνυται γὰρ ἡμᾶς ὧν αὐτὸς ὀφείλει τὰς εὐθύνας· καὶ
φιλία γὰρ αὐτῷ ἐν μηδενὶ τέθειται λόγῳ, χρῆμα τὸ ἄχραντον καὶ μέγα
Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις σεμνολόγημα· καὶ ὕβρεσι καὶ λοιδορίαις τοὺς
μηδέν τι ἐς αὐτὸν ἡδίκηκότας ἀφρονώτατα διασύρει καὶ διαβάλλει.

Οὐ μὴν οὐδὲ ταύτῃ τῇ κιβδηλίᾳ παρανοθεύειν ἔχει τάληθές· ἀλ-
λ' οὐς μὲν αὐτὸς ἐν αἰτίᾳ ποιεῖται, τούτους ἀνυπευθύνους καὶ ἀναιτίους
ἢ ἐξ ὕψους ἀπολύει ψῆφος, αὐτῷ δὲ τὰς τιμωρίας ἐπάγει, ἃς οἱ νόμοι
τάττουσιν οἱ κατ' ἡμᾶς, καίτοι δικαστοῦ καὶ λειτουργῶν ἐστερημένων
ἡμῶν διὰ τὴν ἐπικρεμαμένην τοῖς ἡμετέροις αὐχέσι καταδυναστείαν.
Καὶ τέθνηκεν ἄρα κατὰ τῆς θυρίδος ἐξωσθεὶς ὁ παῖς ὁ Ἀνδρονίκου,
(*καὶ τὴν οἰκίαν ἐπενεμήθη πῦρ ἐπιὸν τὴν Ἀνδρονίκου,*) καὶ ἀλοὺς
Ἀνδρόνικος ἐλαύνεται παρὰ τὸ ἀρχεῖον καὶ καταιτιάζεται ὧν οὐχ ἡμάρ-
τηκέν. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πεπονθὼς οὐκ ἀνανήρει, οὐδὲ σωφρονεῖ, οὐδέ γε
τῆς κρείττονος μοίρας μεταλαγχάνει Ἀνδρόνικος.

82. Ἀ ν δ ρ ο ν ί κ ω.

Ἐγκαλεῖς ἔμοιγε διὰ πολλῶν, ὦ γαθέ, ὅτι δὴ τῶν σοὶ πεπραγμένων
πικρότερον ἐφάπτομαι καὶ διασύρω τὰ πολλά, καὶ οὐκ ἂν ἔξαρνόν με
γενήσεσθαι τῶν λεγομένων χαλεπὸν διατείνει τὸν ἔλεγχον. Καὶ γὰρ
δεδηλωσθαί σοι φῆς τὰ ρηθέντα οὐχ ἦττον ἀπὸ γλώττης ἢ γραμμάτων
παρὰ τῶν σοὶ τε κάμοι πιστοτάτων.

Τοσοῦτον δέ τοι τοῦ ἀποφάναι τι ἢ συγκρύψαι δέω, ὥστε ταῦτα
διαρρήδην αὐτὸς ὁμολογῶ διηγῆσασθαι. Καὶ τῆς σῆς ἐπιδόσεως πολὺν
αἰεὶ πεποιηκῶς λόγον, ἐπειδὴ οὐ μόνον αὐτὴν ἔλωσ παρημελῆσθαι καὶ
ἐν μηδενὶ τεθεῖσθαι μεμάθηκα, ἀλλὰ καὶ εἰς τάναντία πάντως τραπῆναι
καὶ ἀφηνιάσαι, ἀρετῆς γεγονότα ὀραπέτην, καὶ ἔτι φθόροις ἀνδράσιν (οἱ

(* . . . *) Ἐλλείπει ἐν τῷ Ἐπιστολαρίῳ.

τὴν σφῶν τύχην ἀποκυβεύσαντες, ¹⁾ τῇ δὲ ἀλλοτρίᾳ πάσαις ἐπινοίαις ἐνεδρεύοντες, ὑπορύττειν αὐτὴν ἐπείγονται, καὶ ἐκπολιορχοῦσι δὲ δεινῶς τῆς ψυχῆς τὴν ἀκρόπολιν κύκλῳ περικαθήμενοι) συνόντα σε καὶ συνομιλοῦντα ἀκούσας οὐ μετρίως ἠχθέσθην.

Ταῦτά μου τὴν ψυχὴν κατέδηξε· ταῦτα τὴν γλῶτταν ἐπαίρειν ἠνάγκασε· καὶ ὡς περ ἀληθῶς ἐρεῖς τῶν ἀμφοῖν ἡμῖν γνησιωτάτων καὶ εὐνουστάτων τὰ ὦτα μυρίων ὀλοφυρμῶν ἐμπέπληκα. Τί δὴ ταῦτ' ἐξ ὑπογυίου πέπονθεν ὁ ἡμέτερος Ἀνδρόνικος; πόθεν εἰς τὴν νῦν μεταπεποιήται μορφήν; καί, οἷα Πρωτεύς ἄλλος, ποικίλην ἐξαλλαττόμενος ἰδέαν, μηδεμίαν ἀβελτερίας ὑπερβολὴν ἀπέλιπεν ἀπρακτον;

Τοιαῦτε γάρ περὶ σοῦ διῶσι καὶ φίλοι καὶ δυσμεναίνοντες, ὅτι ἅμα μὲν ἔω προσαναλίσκεται σοὶ τὸ πολὺ τῆς σπουδῆς τὴν κόμην εὐθετοῦντι καὶ τὰς παρειὰς ἀλλοτρίοις καλλωπίζοντι χρώμασιν· καὶ μυρίος σοὶ πόνος ²⁾ ὁ περὶ τὴν ἐσθῆτα κόσμος. Εἶτα μετὰ τῶν ἐρασιμωτάτων σοὶ κολάκων ἀνθρωσμίου καὶ καρυκευμάτων ἐμφορηθεῖς, χρυσοχαλίνοις ἐποχούμενος κέλῃσι καὶ τὰς κυνηγετικὰς ³⁾ ἐφελκόμενος κύνας, ἄνω καὶ κάτω περιστρέφεις τὰς προαυλίους ὕλας, καὶ πάλιν ἐπὶ φιλοτησίας τραπέντι τοῖς ἀρίστοις σοὶ τὰ δεῖπνα προστίθεται, καὶ νυκτὸς ὅλης ἡδοναῖς ἀκολάστοις καὶ ὀρέξεσιν ἀχορέσοις ἐγκαλινδρούμενος κώθωνος ⁴⁾ πέρας ἔχεις τὴν μέθην.

Ταῦτ' οὖν ἀκροώμενος σοὶ τε καὶ τοῖς σὲ φιλοῦσι συνάχθομαι ἀντὶ τοῦ πρὶν γεννάδα βλακῆ τινὰ γεγενῆσθαι καὶ θηλυδρίαν περιπυθόμενος. Βαβαὶ ποῖ διαπέφυγεν ἢ πρὶν Ἀθηνᾶ, Ἀφροδίτῃ καὶ Ἑρωτι καὶ Ἀδώνιδι συνεῖναι μηδαμῶς ὑποστησαμένη; Ποῖ διέδρασαν αἱ συνήθεις πάλαι Μοῦσαι, τοῦ νῦν ὀμοροφίου σοὶ Βάχχου τὴν μέθην καὶ τοὺς ἐμέτους φέρειν οὐ δυνάμεναι; Ποῖ δὲ αἱ Χάριτες, Μαινάσι καὶ Ἑρινύσι συνοικεῖν οὐκ εἰδυῖαι;

¹⁾ «τὴν σφῶν ψυχὴν ἀποκυβιστήσαντες»

²⁾ «μυρίοις σοὶ πόνοις»

³⁾ «τοὺς κυνηγετικοὺς»

⁴⁾ Κακῶς καίτιι ἐν τῷ Ἐπιστ. «κώθωνος πέρας ἔχεις τὴν μέθην.» Κώθων ποτήριον λακωνικόν (Ἀθῆν. ΙΑ, 66)· κώθων ἐκλειῖτο ἔπειτα αὐτὴ τε ἡ πολυποσία καὶ ὁ μέθυσος, ὁ καὶ «ἀκρατοκώθων» λεγόμενος. Ἐντεῦθεν καὶ «κωθωνίζεσθαι» ἦται μεθύσκεσθαι.

Καὶ ταῦτα μὲν ἡ φήμη διαγγέλλουσα, φεῦ, ὅσον ἡμᾶς ἐλύπησεν!
Ἄ δὲ καὶ κατὰ νοῦν ἀναπολοῦμεν, καὶ ταῦτ' οὐδὲν ἤττον ἠνίασε τοὺς
εὐνοοῦντας. Τοῦ γὰρ πατρῷου πλούτου παντὸς ἀπερρυηκότος, διαδέξεταιί
σε νοσοῦντα καὶ κεκυφότα ἢ ὠχροτάτη πενία· καὶ τὰς ἀρχὰς ἀμωσ-
γέπως σε περικαλύψασα ράκεσι πιναροῖς, μετ' οὐ πολὺ ἐκδυσασμένη, γε-
λοῖον ἅμα τοῖς στυγοῦσι περιδείξεται καὶ ἄθλιον.

Μὴ τοίνυν, ὦ καλέ, τοῖς τὰ τοιαῦτα κατηγοροῦσι καὶ ἀναπτύσσουσί
σοι, τῷ ὑφ' ἡδονῆς εὖ μάλα τυφλώττοντι, οὐ δικαίαν οὐδ' ἀξίαν ἐπί-
τριβε μομφήν· ἀλλὰ σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς ἐπαιδούμενος, ἐπὶ τὸν πρότερον
ἐπάνιθι τρόπον, ὅπως ἀρετῇ καὶ σεαυτῷ καὶ ἡμῖν ἀποζήση λαμπρῶς,
μᾶλλον δὲ τῷ δεδημιουργηκότι Θεῷ τὴν τε πρόσκαιρον καὶ τὴν ἀθά-
νατον ἔπειτα ζωὴν.

---

83. Τῷ δικαιοφύλακι Κ. Χουρμούζη.

Προσηνῆς σύ, κἀγὼ προσηνέστερος· ἀγνωμονεῖς σύ, κἀγὼ ὀργίζο-
μαι. Οἱ πάτταλοι, φασί, παττάλοις ἐκκρούονται.

---

84. Ἰακώβω τῷ διδασκάλῳ.

Τῶν ὑπερηγμένων ὅπόσοι τὰς χάριτας ἀποτίνουσιν, ¹⁾ ἀντὶ μεγάλων
ἐν δέοντι σμίκρ' ἄττα προσαποδιδόντες, ἀπαλλάσσονται μετ' ἐγκωμίου
τῆς βαρείας ὀφειλῆς. Καὶ δῆτα πολλάκις μέγα κλέος εὐγνωμοσύνης
ἤραμεν ἐνὶ ῥήματι καιρίως ²⁾ ἐκφωνηθέντι.

---

¹⁾ Ἐπ. καὶ Χειρ. «ἀποτίουσιν»

²⁾ Ἐπ. «καιρίως», Χειρ. «κυρίως»

Σὺ δ', ὦ ἄγαθέ, καιρὸν ἀρμόζοντα τῆς τύχης δωρουμένης, ὥστε ὄνπερ παρ' ἡμῶν εὖ πέπονθας ἀντιδιδόναι τὰς χάριτας, καὶ βραχεῖ γραμματίῳ καὶ σμικρῷ πονήματι μεγάλας εὐεργεσίας ἀμείψασθαι δυνάμενος, ὑπὸ λήθης ἢ ραθυμίας τὸν ἐπιόντα καιρὸν παρατρέχεις, καὶ σιγῇ χρώμενος ἀκαίρῳ, ἀχαριστίας ἀνεκπλύτῳ καὶ ἀνεξιτήλῳ μώμῳ διὰ τοῦτο περιπέπτωκας. Ἄλλὰ λύχνου χρεῖαν ἔχων, ἔλαιον ἐπιχέειν μηδέποτε ἐπιλέλησο· καὶ μνήμην εὐεργέτου εἰ μὴ θάλψεις συγνοῖς ἐναύσμασιν, οὐκ εἰς μακρὸν αἰσθήσει τὴν ἀπὸ λήθης βλάβην. Γράψε τοίνυν ἀναζωπυρῶν τε καὶ ἀναρριπίζων αὐτήν, τῶν τε ἠγησασμένων χάριν ἀντιδιδούς καὶ μέλλουσαν εὐρισκόμενος ὠφέλειαν.

Εἰ δὲ καὶ ταῦτα νοουητούμενος οὐκ ἀνανήρεις, ἀλλὰ τῇ λήθῃ πεπέδησαι, καὶ διατελέσεις σιωπῶν, ἴσθι, ὡς ἡ στοργὴ λήθης ἐστὶν ἀνεπίδεκτος, καὶ παρημελημένη σβέννυται μηδὲν ἔλαττον, ἢ ἐλαίου μὴ ἐπιχέομένου σβέννυται λύχνος. Ἐρρωσο.

85. Ἄ ν ω ν ὄ μ ω.

Τοῦ μὲν οὖν εἰδέναι ἢ δόκησις, ἐξ ἀπαλῶν ἡμῖν ὀνύχων ἐπισκήψασα, τῇ ἐπιδόσει τῆς ἡλικίας κοινήν ἔχει τὴν αὔξησιν. Ἄλλὰ καὶ ὅποσα ἔτι μεираκευομένοις ἔδοξεν ἐπίστασθαι, εἴτε φαῦλα, εἴτε ψευδῆ ταῦτ' εἶεν, ὑπὲρ αὐτῶν μηδεμία τις ἔπεισιν ἀμφισβήτησις· ἀλλὰ καλὰ καγαθὰ καὶ ἀληθῆ καὶ ἀκέραια φαίνεται πάνθ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐν ἀμφηρίστῳ κεῖται, οὐδ' ἀμφίλογον ἔχομεν τὴν περὶ αὐτῶν γνῶσιν. Καὶ πῆξιν δὲ ἐνδοτάτῳ λαμβάνει στεγανὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὰ ἐκ βρέφους ἐναποτεχθέντα τῷ νῶ ἢ οὐδέποτε, ἢ οὐκ εὐμαρῶς ἀνασπᾶσθαι τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἐπὶ μήκιστον αὐτῇ παραμένειν καὶ μέχρι γήρωσ. Ὅψε δέ ποτε, φιλοσόφῳ θεωρία τινὲς ὠμιληκότες, τῶν, ὧν ἤδη μεμαθήκαμεν, τὴν ἐναντίαν τρεπόμεθα, καὶ τὰ πρὶν ἀληθῆ δόξαντα ἢ ἀγαθὰ, ψευδῆ τε καὶ φαῦλα τυγχάνοντα διδασκόμεθα.

Τούτῳ γοῦν, ὦ καλέ, τῶν πολλῶν διαφέρομεν, τῷ περὶ πάντων, ὧν ἔγνωμεν, ἐπαπορεῖν καὶ διστάζειν. Ὡς γάρ, ἐπειδὴν τελῶμεν ἐν βρέ-

φεισιν, ἅπερ ἐπιστάμεθα περὶ αὐτῶν, μηδὲν ὄλως ἠμφιγνοηκότες ἐσμέν, ἀλλ' ἦν ὑστερον ἀκμάζοντες ὀρθοῖς ἐντύχωμεν δοξάσμασι, τούτων τάναντια φρονοῦμεν· οὕτω τοι καὶ ὢν ἐγκρατεῖς ἀκμαζούσης ἡλικίας ἐγενόμεθα, ταῦτα βασανίζει καὶ ἐπανορθοῖ βίος ὁ ἐπιών. Τοῦτο ἐν ἄρα εὖ ἴσθι καὶ μέμνησο διὰ παντός, ὅτι περὶ παντός ἀμφισβητοῦντας ἀναγκαῖόν ἐστι κινῆσαι τὰς ἀξίας ἐξετάσεις, καὶ τὰ πάνυ τῇ ἀληθείᾳ ἐοικότα ὡς οὐκ ὄντα γε ὑποτιθεμένους, ἵνα τῆς ἀληθείας μετουσία τις ἡμῖν ἐγγένηται.

Μὴ τοίνυν οὕτω καταναιδεύου τῆς ἀρίστης ἀληθείας, ὡσπερανεὶ διὰ παντός κύριος εἴης αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν ἀπάτην φοβοῦ κἂν τοῖς προσεικόσιν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ χαῖρέ γε εἰπὼν τοῖς, οἷς ἀεὶ κέχρησαι λεξειδίοις, τῷ καταφανές καὶ πασίδηλον καὶ ἀναμφήριστον καὶ ἀναμφίλογον, ἀντὶ τούτων ἔστω σοι συνήθη τὸ δοκεῖ καὶ φαίνεται καὶ τάχα καὶ ἴσως καὶ ἦ ἄρα καὶ τὰ τούτοις ἀδελφά. Καὶ τοιούτοις ἐθίσας τὸν λόγον, εἰ μὴ διαληθεύεις, ἀλλ' οὖν οὐδὲ ψεύση ποτέ. Ἐρρωσο.